

گذری بر مشهورترین کلیساهای ایران

شمس العماره؛
بام تهران در روزگار گذشته

رزوا احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

قصدم دارم امروز را اختصاص دهم به گشت و گذار در پایتخت، یکی از عمارت‌های قدیمی تهران که نامش به گوش همه آشناست، شمس العماره است. «شمس العماره» هم در ترانه‌های فولکلوریک قدیمی زیاد بکار رفته است و هم اخیراً سریالی با همین نام از تلوزیون پخش شد که باعث شده به فکر بازدید از شمس العماره بیفتم.

در خیابان ناصر خسرو و ساختمان‌های بلند با کاشی کاری‌های زیبا و ساعتی چشم‌نواز توجهام را جلب می‌کند. آری، این ساختمان همان شمس العماره معروف است. شمس العماره یکی از بناهای تاریخی تهران، مربوط به دوره قاجار و از شاخص‌ترین بناهای کاخ گلستان و برجسته‌ترین ساختمان‌های ضلع شرقی مجموعه کاخ گلستان است. دلیل برجسته بودن این سازه، بلندی، تزیینات و طراحی آن است. شمس العماره دارای پنج طبقه و ۳۵ متر ارتفاع است که در زمان ساخت بلندترین ساختمان آن دوره در تهران بوده است و اولین ساختمانی بود که از فلز در سازه آن استفاده کرده‌اند. کلیه ستون‌های طبقات بالا و حفاظ‌ها چدن هستند. پیش از ساخته شدن سردریاغ ملی، این ساختمان به عنوان نماد شهر تهران شناخته می‌شد. ناصرالدین شاه، پیش از سفر به اروپا و با دیدن تصاویر بناهای فرنگستان تمایل پیدا کرد بنایی مرتفع نظیر آنها در پایتخت خود ایجاد کند تا بتواند از بالای آن منظره شهر و دورنمای پیرامون را تماشا کند. ساخت این ساختمان در سال ۱۲۴۴ ه.ش به دستور ناصرالدین شاه آغاز و پس از دو سال به مباشرت دوستعلی خان نظام‌الدوله به پایان رسید.

این ساختمان برای تماشای شهر تهران و اطراف آن توسط شاه و مهمانان او مورد استفاده قرار می‌گرفت. طرح و نقشه آن ظاهر از معیرالممالک و معمار آن استادعلی محمد کاشی بود. سبک این بنا ترکیبی از معماری سنتی ایرانی و معماری غربی است. طبقه اول شمس العماره شامل ایوان و تالار شاه‌نشین است که دارای آینه کاری ممتاز و کم‌نظیری است و اتاق‌های گوشواره که در دو طرف شاه‌نشین واقع شده‌اند دارای تزیینات درخورد توجهی هستند. در سایر طبقات هم اتاق‌های کوچک با تزیینات مشبک، نقاشی، آینه کاری وجود دارند. ساعت زیبایی شمس العماره پیشکشی ملکه ویکتوریا به کاخ ناصرالدین شاه است، همان کاشی که به شیوه اروپایی ساخته شده و در میان ساختمان‌های کاخ گلستان، رنگ و روئی دیگر گونه دارد. ساعت پیشکشی بر بلندای کاخ شمس العماره نصب شد و آوای ناقوسش، همه تهران کوچک آن زمان را از گذر زمان آگاه می‌کرد. اما بلند بودن صدای ناخوشن ساعت پس از چندی سبب شد که با گالیه کاخ‌نشینان به دستور شاه، صدای آن را کمتر کنند. این دستکاری همانا خاموش شدن ساعت شمس العماره، همانا خاموشی که نزدیک به ۱۰۰ سال به درازا انجامید. اما از ۱۲۲۲ تا ماه ۱۳۹۱، با تعمیراتی که روی آن انجام شد، این خاموشی پایان گرفت و ناقوسش به صدا درآمد. بعد از بازدید از شمس العماره تصمیم گرفتم سری به اولین پیتزا فروشی تهران بزنم. به خیابان نوفل لوشاتور رفتم. پیتزا داوود که اولین پیتزافروشی تهران است در انتهای کوچه لولاگر در خیابان نوفل لوشاتو قرار دارد. کوچه لولاگر یک کوچه قدیم است. به محض ورود در این کوچه با بالکن‌ها، پنجره‌ها و نمای‌های شیشه‌ای مشابه در دو طرف کوچه مواجه می‌شوید که تا انتهای کوچه نیز ادامه دارد. پیتزا داوود در سال ۱۳۴۰ تأسیس شده است و مالک آن «آقا داوود» به همراه یکی از دوستان «ارمنی» خود، این پیتزافروشی را راه‌اندازی کرده‌اند. بعد از مدتی شریک او به خارج مهاجرت می‌کند و داوود مجبور می‌شود به تنهایی اینجا را اداره کند. همه چیز در اینجا همان روز اول بسیار ساده بوده و حالاً نیز همان طوری باقی مانده است. قیمت اولین پیتزا در اینجا ۱۱ قران بوده است. اینجا آداب خودش را دارد. موقع سفارش غذا حتماً باید اسم کوچکتان را بگویید و بعد از پایان غذا هنگام خروج از شمامی پرسند: «سیر شدی؟»

کمتر شهری در ایران هست که این روزها شاهد مراسم میلاد حضرت مسیح و سال نو مسیحیان نباشد. بازدید از بناهای مذهبی اقلیت‌های مذهبی کشور هم جنبه دیگری از گردشگری است که می‌تواند زمینه‌آشنایی گردشگران با سایر ادیان و فرهنگ و آداب و رسوم آنها فراهم کند. به بهانه حال و هوای قشنگ این روزها در ادامه به چند کلیسا می‌پردازیم که هر یک به‌عنوانی از میان دیگر کلیساهای مشهورتر هستند...

شرقی آن رو به جاده اصلی است و بر روی آن یک صلیب درشت برجسته سنگی قرار دارد.

نگاه دهنده، راهنمای گردشگری

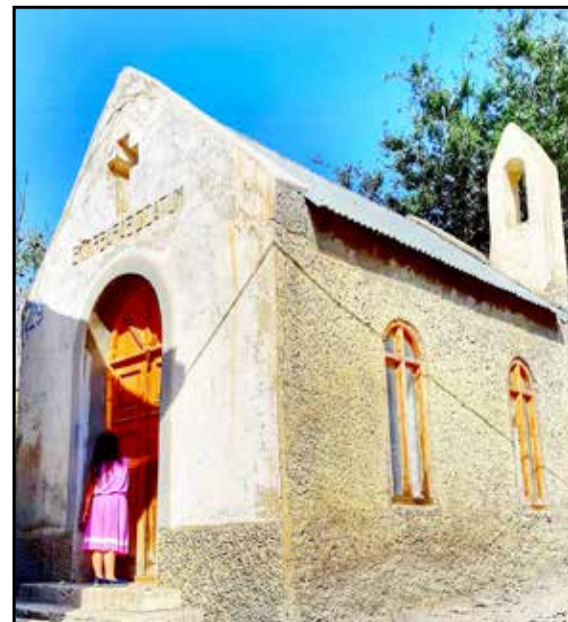
درب ورودی در ضلع جنوب شرقی کلیسا از جنس آهن ضخیم ولی بسیار کوچک است. این درب متری، ورود نیم‌خیز به کلیسای اجباری کرده است. شیار کوچکی هم در گوشه سمت راست آن در وجود دارد، تا خیران بتوانند بدون ورود به محوطه داخلی کلیسا و جوه خود را از آن شیار به داخل بیاندازند. داخل این کلیسا مملو از تابلوها و عکس‌های متعدد از حضرت مریم و حضرت عیسی است و در دیوار شمال شرقی داخل کلیسا نیز سکویی وجود دارد که مسیحیان رو به آن عبادت می‌کنند. در کنار این سکوی کوچک یک صندوقچه فلزی قفل شده به وجوه خیرین اختصاص یافته است. داخل این کلیسا هم تمیز و مرتب و مفروش است. در نزدیکی درب کلیسا و بیرون از محوطه کلیسا، کلیه فلزی کوچکی برای روشن کردن شمع وجود دارد که یک صلیب فلزی نیز بر آن به چشم می‌خورد. چند شمع در داخل آن روشن است، مثل اینکه دقایقی قبل کسانی برای عبادت به اینجا آمده باشند.

در محوطه بیرونی این کلیسا پنج صلیب سنگی یا فلزی در دیوارهای ضلع جنوب شرقی و شمال شرقی، بالای پشت بام، محل روشن کردن شمع و بر روی درب چند دقیقه‌ای عبادت کنند.

روشنایی شبانه‌روزی حاشیه صلیب در پشت بام محوطه داخلی و بیرونی و ورودی باریک این کلیسا تاریخی، گویای رفت‌وآمد به این مکان در میان باغ‌های متر اکم حاشیه شهر است.

کشتی کلیسای شرق آشور ارومیه معتقد است که کلیسای حضرت مریم غریب، متعلق به قرن هفتم میلادی بوده و در میان جامعه آشوری و ارمنی ایران از تقدس ویژه‌ای برخوردار است. شازنده خانوار مسیحی ساکن در روستاهای اطراف این کلیسا همواره برای زیارت و نیایش به این کلیسا می‌آیند.

این کلیسای شرق آشوری سنگی مربع شکل دارای دیواری به طول و عرض ۴ متر است که ضلع

ورودی قابل رویت است. به گفته اهالی تا دو دهه پیش، عکسی از حضرت مریم بر دیوار سیمانی ضلع شمال شرقی این کلیسا وجود داشته که به مرور زمان از بین رفته و دیوار سنگی ضخیم جایگزین آن شده است.

اگر چه امروز بسیاری از مسیحیان این منطقه را ترک کرده‌اند و کلیداری این کلیسا به گفته کشیش «نار یاووش عزیزیان» به یکی از هم‌وطنان کرد واگذار شده، اما چراغ این کلیسای کوچک تاریخی همچنان روشن است.

کلیسای سرخ آباد

کلیسای سرخ آباد مربوط به دوره پهلوی اول است و در شهرستان سوادکوه، روستای سرخ آباد واقع شده و این اثر در تاریخ ۷ مرداد ۱۳۸۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. کلیسای سوادکوه با پلان مستطیل شکل در جانب شرقی جاده سوادکوه، در ۹۰ کیلومتری جنوب قائم شهر، در محل سرخ آباد قرار دارد. این کلیسا در اوایل دوران پهلوی برای انجام مراسم مذهبی کارکنان راه آهن ساخته شد و در حال حاضر در شرف ویرانی کامل قرار دارد. کلیسای سرخ آباد که از آجر و گچ ساخته شده و پایین بنا نیز کاهگل شده است دارای پوشش حلب گالوانیزه در سقف است. کف این بنا سیمانی و دیوارهایش نیز به وسیله سیمان سفید پوشیده شده است. بر سر در این کلیسا نوشته‌ای به زبان

است. از نظر ابعاد کلیسای کوچکی است که دارای یک پلان چهار ضلعی بوده و دارای دو گنبد یکی بزرگ در مرکز نمازخانه و دیگری کوچک‌تر در بالای محراب می‌باشد. مصالح به کار رفته آجر و ملاط می‌باشد که آجرها با هنر مندی بسیار چیده شده و در نتیجه بنایی بسیار زیبا به دست آمده است. کلیسای کانتور دارای یک در ورودی است که بر روی دیوارهای دو سمت آن صلیب‌های روسی نقش بسته است.

در بالای ورودی، ناقوسخانه‌ای سه طبقه قرار داده شده است که به یک گنبد کوچک منتهی می‌گردد. جهت حفاظت از درب چوبی ورودی و نقوش دیوارهای مجاور آن اقدام به ساخت یک سقف شیروانی با حایل ستون‌های چوبی در جلوی ورودی کلیسا شده است. در چهار گوشه دیوارهای خارجی بنا ستون‌های بزرگی قرار داده شده است که به زیبایی آن افزوده است. دو گوشه طبقه اول برج ناقوس همچون نمازخانه دارای ستون‌های بزرگی است ولی در طبقه دوم برج چهار ستون

در چهار گوشه آن با فاصله‌ای از دیوارها قرار داده شده است. به غیر از نورگیرهای نمازخانه برج ناقوس نیز دارای نورگیرهایی می‌باشد. حیاط کلیسای دارای آجر فرش است که در محوطه آن سنگ قبرهایی به چشم می‌خورد که یکی از آن‌ها متعلق به یک خلبان روسی است.

کلیسای کانتور معروف به «برج ناقوس» در جنگ جهانی دوم در زمان اشغال ایران به دست روس‌ها در شهرستان قزوین ساخته شد. این کلیسای کوچک مانند سایر کلیساهای دارای طرحی چلیپایی است و محراب آن رو به خاور است. ورودی کلیسای در ضلع باختری آن قرار دارد و شامل فضای ورودی با سقف شیبدار و درب ورودی است. پس از ورودی، پیش فضای هال قرار دارد که بالای آن برج ناقوس کلیسا با ارتفاع حدود یازده متر به چشم می‌خورد. هال شامل نمازخانه و محراب است و در دو طرف آن، دو فضای مستطیل شکل قرار دارد. فضای محراب به شکل نیم دایره است و بر فراز آن گنبدی قرار گرفته است. فضای نمازخانه دارای گنبد و فضاهای جانبی آن دارای پوشش تخت است. در نمای خارجی این کلیسا، ستون‌های تزئینی دیده می‌شود.

قره کلیسا

قره جهانی قره کلیسا یکی از اثر جهانی آثار تاریخی آذربایجان غربی است که نظر هر گردشگری را با معماری بی نظیرش به خود جلب می‌کند.

مسیح (ع) در این منطقه که توسط جانشین پادشاه ارمنستان اتفاق افتاد بر می‌گردد.

بعد از شهادت حواری حضرت مسیح (ع)، او را در محل کنونی کلیسای تاتائوس به خاک می‌سپارند. بعدها روی قبر او نمازخانه کوچکی می‌سازند و در قرن هفتم میلادی این نمازخانه به کلیسای بزرگی تبدیل می‌شود. قره کلیسا در بین ارمنه مقدس است و بسیاری از آنان فرزندان خود را برای غسل تعمید به این کلیسا می‌برند، در آنجا جشن می‌گیرند، گوسفند قربانی می‌کنند و از خدا و حضرت مسیح (ع) خواسته‌های خود را طلب می‌کنند. در تیر ماه هر سال، هموطنان ارمنی از سراسر ایران به این کلیسا می‌آیند و ضمن زیارت مقبره «تاتائوس مقدس» آیینی موسوم به «باداراک» (عشای ربانی) و نیایش و قربانی به جای می‌آورند.

به سبب شهرت جهانی این کلیسا، مسیحیان دیگر کشورهای جهان از جمله ارمنستان، سوریه، لبنان، هلند، فرانسه، اتریش، آلمان، کانادا و دیگر کشورهای در این مراسم شرکت می‌کنند. قره کلیسا در سال ۱۳۱۹ میلادی بر اثر زلزله تخریب و در سال ۱۳۲۹ میلادی دوباره بنا شد.

قره کلیسای یکی از زیباترین و پر نقش و نگارترین کلیساهای ارمنیان در ایران است.

نقش برجسته‌هایی که در این کلیسا دیده می‌شود، در نهایت زیبایی، ظرافت، تناسب و با مضامین

مرتبطی به دست هنرمندان باذوق، با تجربه و با مهارت ساخته شده است. این بنا دارای دو بخش است بخش قدیمی با سنگ‌های تراشیده و سیاه و بخش جدید نیز با سنگ‌های سفید ساخته شده است. کلیسای تاتائوس دارای دو گنبد زیبا در اندازه ۲۴ متر و ۱۸ و نیم متر است.

قسمت خارجی آن نیز دارای طرح‌های معماری جالب و زیبایی شامل نقش‌های گل و بوته، تصاویر انسان و اشکال حیوانات و نقوشی مشتمل بر وقایع داستانی است.

تعداد دیوارهای اطراف کلیسا نیز ۴۴ باب و مساحت کل مجموعه ۶۲۸۵ متر مربع است.

وجود اثر جهانی قره کلیسا و مقبره سیدصدرالدین وزیر شاه اسماعیل صفوی و شهدای جنگ چالدران و دیگر آثار تاریخی در این شهرستان سبب شده است که چالدران به عنوان یک منطقه گردشگری همه ساله شاهد حضور جمع زیادی از گردشگران داخلی و خارجی باشد.

سه کلیسای پیشین یاد شده هر کدام به کوچکترین کلیسای ایران مشهور شده‌اند؛ بر اساس تحقیقات انجام شده، قره کلیسا نیز قدیمی‌ترین کلیسای عالم مسیحیت به شمار می‌رود و قدمت آن به قرن‌های هفتم و دوازدهم میلادی برمی‌گردد

قره کلیسا یا کلیسای تاتائوس که در بین ارمنه جهان به تاده مقدس معروف است در ۲۰ کیلومتری شمال شرق شهرستان چالدران بر روی مزار تاتائوس، حواری حضرت مسیح (ع) احداث شده است.

این بنای تاریخی - مذهبی به سبب برخورداری از معماری بی نظیرش در تیر سال ۸۷ به عنوان نهمین اثر ثبت شده کشور در سی دومین نشست میراث جهانی یونسکو در کبک کانادا در فهرست آثار تاریخی جهان به ثبت رسید.

تاریخچه ساخت این کلیسای قدیمی به عنوان اولین کلیسای جهان مسیحیت بر اساس اسناد موجود به بعد از شهادت تاتائوس مقدس یکی از حواریون حضرت